

DOI 10.37491/UNZ.73.22
УДК 94 (477.43)

Леонід МІСІНКЕВИЧ¹

ВИДАТНИЙ ВЧИТЕЛЬ ТА БЛИСКУЧИЙ ПЕДАГОГ (до 110-ї річниці з дня народження П. Ф. Щербини)

Йдеться про життєвий шлях та основні етапи громадсько-політичної та наукової діяльності доктора юридичних наук, професора П. Ф. Щербини. Відображений період здобуття освіти, військової служби та становлення молодого педагогічного працівника в передвоєнні та воєнні роки. Розкривається діяльність педагогічного фахівця районного рівня під час відновлення системи народної освіти у звільненому від фашистських окупантів Дунаєвецькому районі Хмельницької області. З'ясовуються обставини переходу на роботу до вищих навчальних закладів м. Кам'янець-Подільського та його адвокатську діяльність. Розкривається дослідницька робота щодо вивчення наукових джерел з історичного та правового аспекту проведення в Подільській губернії інвентарної та селянської реформ 1847 та 1861 років. Оцінюються наслідки дослідження й узагальнення правових аспектів формування й розвитку судочинства в Правобережній Україні з часів запровадження магдебурзького і литовсько-польського права до судових реформ у Російській імперії 60-х років XIX ст. Розкривається багатогранна педагогічна діяльність у Кам'янець-Подільському державному педагогічному університеті та його робота у новоствореному навчальному закладі Хмельницькому університеті управління та права.

¹ доктор історичних наук, професор,
завідувач кафедри теорії та історії держави і права,
Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова,
misinkevychll@ukr.net.

Ключові слова: П. Ф. Щербина, завідувач районним відділом народної освіти, адвокатська, педагогічна та наукова діяльність, селянська та судова реформи.

22 лютого 2020 р. виповнилось би 110 років відомому на Поділлі та й в Україні видатному вчителю, блискучому педагогу та науковцю доктору юридичних наук, професору Щербині Петру Федоровичу.

Народився Петро Федорович 22 лютого 1910 р. у селі Полтавка, Покровського району Уссурійського краю, що у Росії [1, с. 461], у багатодітній сім'ї українців-переселенців з Полтавської губернії. Його дитинство пройшло в багатодітній селянській родині, в якій виховувалися повага та шана до праці, порядність та чесність. Ці людські якості, які сповідувала сім'я, сприяли формуванню в його характері цілеспрямованості, вміння доводити розпочаті справи до завершення. Початкову освіту Петро Федорович отримав у Полтавській земській школі, де його перші вчителі привили любов до знань та науки. Середню освіту здобув на робітфаці, в якому викладали вчителі гімназії, які мали високу культуру, знання та педагогічну майстерність.

У 1929 році розпочав трудове життя робітником на жерстянобаночній фабриці у м. Владивостоці, а потім працював вантажником у порту, був активним комсомольцем. У 1932 році, після закінчення робітфаку, Петро Федорович був направлений крайкомом комсомолу на навчання в Інститут радянського будівництва при ВЦВК РРФСР, а після закінчення навчального закладу — на роботу до Приморського крайвиконкому в м. Владивосток.

У 1936 році П. Ф. Щербину було призвано на військову службу, служив у м. Читі. Після завершення військової служби працював вчителем історії та географії середньої школи м. Іркутська. У передвоєнні роки екстерном закінчив історико-філологічний факультет Московського державного університету, де вчився у видатних істориків Бориса Дмитровича Грекова, Милиці Василівни Нечкіної, Михайла Миколайовича Тихомирова. З 1941 року Петро Федорович викладає історію та географію в технікумі при авіаційному заводі [2].

У квітні 1944 року його направляють на педагогічну роботу в звільнені від німецько-фашистської окупації райони України. 22 травня 1944 р. Петра Федоровича Щербину призначають на посаду завідуючого відділом народної освіти Дунаєвецького району Кам'янець-Подільської області. З перших днів перебування на посаді Петро Федорович спрямовує зусилля на розбудову знищеної війною освіти Дунаєвеччини. Він активно включається у відбудову шкільних приміщень, організацію навчального процесу та вирішення кадрових питань педагогічних колективів. За його участі приймається і практично реалізується виконання постанови Дунаєвецького райвиконкому від 25 травня 1944 р. «Про ремонт шкіл і забезпечення шкіл та учителів паливом», в якій зазначалися, що «ремонт і обладнання шкіл розпочати з 1 червня і завершити 1 серпня 1944 р.». Враховуючи стислі строки підготовки шкіл до нового навчального року,

райвиконком, крім відділу освіти, задіяв райфінвідділ, райплан, комунвідділ, голів сільських рад та голів колгоспів [3, с. 167–169].

Під керівництвом Петра Федоровича вчителі району активно включились до роботи з підготовки шкіл до нового 1944–1945 навчального року. Про їх наполегливу працю розповідала районна газета на прикладі відбудови Маківської школи: «Нема в Макові вчителя який би сидів тепер без діла. ... їх працею відроджується чудове приміщення зруйнованої німцями школи. Скоро знову розкриються його двері, щоб привітно зустріти дітей» [4, с. 2].

Упродовж літа районним відділом народної освіти за активною участі райкомунвідділу, керівників місцевих господарств, сільських рад та вчителів проведена відбудова та ремонтні роботи у 32 школах району на загальну суму 90 тисяч карбованців. В усі навчальні заклади було завезено 4 000 зошитів, 3 500 олівців, 3 700 пер, 400 букварів, понад 600 інших підручників та палива на 48 тисяч карбованців [5, с. 3].

Готуючи школи до нового навчального року, вчителі одночасно розпочали індивідуальну роботу з формування учнівського контингенту та залученню дітей переростків до навчання. Інформація про початок навчального року в Дунаєвецьких середній та вечірній школах була оприлюднена на сторінках районної газети, де зазначалося, що навчання в 5–10 класах Дунаєвецької середньої школи розпочнеться 2 жовтня, а в 1–8 класах Дунаєвецької вечірньої школи — 1 листопада 1944 р. [6, с. 3].

До початку нового навчального року завідуючому відділом народної освіти вдається вирішити питання укомплектування керівними кадрами закладів освіти. Дунаєвецьку середню школу очолила Ф. С. Дайчман, Зеленчанську — Ф. М. Вітковський, Гірчичнянську НСШ — М. А. Бурківська, Голозубинецьку — П. Ф. Залужна, Залісецьку — Д. С. Серветник, Маківську — Л. Й. Злобіна, Мушкутинецьку — П. В. Заболотний, Нестеровецьку — П. К. Пукас. Були призначені завідуючі 17 початкових шкіл [3, с. 169, 170]. Перший повоєнний навчальний рік на Дунаєвеччині розпочали 180 вчителів, які навчали 4 756 дітей [5, с. 3]. Ще влітку почав працювати Дунаєвецький дитячий садок та відновила роботу Дунаєвецька школа медсестер.

З початком навчального року вчителі району взяли активну участь у заходах, спрямованих на підтримку фронту. Під час розповсюдження четвертого випуску грошово-речової лотереї ними було придбано лотерейних квитків на 72 тисячі карбованців і 54 тис. карбованців цієї суми внесли готівкою [7, с. 2]. Не залишився поза увагою вчителів шкіл та учнів місячник допомоги сім'ям військовослужбовців, інвалідам війни та сиротам, оголошений райвиконкомом з 15 листопада по 15 грудня 1944 р. Створені місцевими радами комісії обслідували кожну таку сім'ю, виявляли потреби, організували збір грошей, продуктів, одягу, взуття у формі допомоги. Провели заготовку дров для цих сімей на відведеній райвиконкомом лісовій ділянці, а створені будівельні бригади надали допомогу в ремонті будинків та квартир. У подальшому районний відділ народної освіти активно опікувався дітьми сиротами та дітьми з багатодіт-

них сімей, батьки яких загинули на фронті і потребували утримання в дитбудинках [3, с. 174].

Поступово навчально-виховний процес набрав звичного характеру. Петро Федорович разом з колегами відділу народної освіти працював над вдосконаленням мережі закладів освіти. 15 жовтня 1945 р. з Дунаєвецької середньої школи були виділені російські 1–5 класи і на їхній основі створено російську неповно-середню школу. 31 серпня 1948 р. у Воробіївці був відкритий 5-й клас, школа почала розгортатись у неповно-середню. У с. Залісцях був сформований дитячий будинок. На кінець 1945 року в районі діяли 2 середніх класи, 8 неповно-середніх класів, 21 початкова та одна вечірня школи [3, с. 170, 171].

П. Ф. Щербина постійно відчував потреби кожного шкільного колективу, знав і вникав у проблеми кожного вчителя та учнів. На той час дітей та вчителів, за нестачу робочих рук, відривали від навчання і залучали до роботи в колгоспах. За цих обставин 20 травня 1946 р. був підготовлений директивний лист за підписами голови райвиконкому М. Т. Гулеватого і завідуючого РВНО П. Ф. Щербини, адресований головам сільрад та колгоспів, директорам підприємств та завідуючим школам, який зобов'язував «звільнити всіх учнів від роботи в колгоспі і забезпечити 100 % явку учнів на іспити». У листі зазначалося, що за зрив іспитів винні могли бути «притягнуті до відповідальності як за невиконання Державного закону про всеобуч». Крім цього, на заваді нормалізації навчально-виховного процесу були серйозні матеріальні нестатки більшості сімей через відсутність одягу та взуття. Отож вказаним посадовцям ставились завдання «організувати при школах майстерні з ремонту і пошиву взуття учням і учителям» [3, с. 172].

Вирішивши першочергові питання в перші два повоєнні роки, із забезпечення шкіл педагогічними кадрами, відділ освіти і його завідувач Петро Федорович спрямовують свою роботу на підвищення освітнього і професійного рівня учителів. Улітку 1946 року були організовані курси підвищення кваліфікації учителів 1–4 класів. На базі опорних шкіл почали працювати сім методичних курсів.

У травні 1947 року районний відділ освіти зажадав від недипломованих учителів до 1 серпня представити документи про освіту або залікові книжки про здачу екзаменів і заліків за літню сесію. Вимога РВНО спонукала вчителів району за літній період вступити до педагогічних навчальних закладів. Хто не впорався з поставленим завданням, були звільнені або понижені в посаді. Водночас на допомогу заочникам при райметодкабінеті були створені лекторські групи з математики, української та російської мови, природознавства, історії СРСР та основ марксизму-ленінізму. Був складений графік проведення консультацій заочникам. Одночасно в 14 школах району були виділені досвідчені педагоги для надання допомоги учителям-заочникам, які працювали в початкових класах [3, с. 176, 177].

На посаді завідуючого відділом народної освіти Дунаєвецького району П. Ф. Щербина працював до вересня 1948 року. У цей час він закінчив історичний факультет Львівського університету і у вересні 1949 року

його приймають на роботу на кафедру російської мови Кам'янець-Подільського державного педагогічного інституту. У 1952 року, після закінчення юридичного факультету Львівського університету, Петро Федорович переходить на роботу адвокатом у Кам'янець-Подільську юридичну консультацію, де 12 років працював адвокатом та викладав правові дисципліни у Кам'янець-Подільському сільськогосподарському інституті.

Науковою роботою П. Ф. Щербина почав займатися вже у зрілому віці. Кінець 50-х — початок 60-х років стали роками більш відкритого доступу ученим та краєзнавцям до матеріалів державних архівів. Петра Федоровича як юриста зацікавили проблеми та особливості історичного та правового аспекту проведення в Подільській губернії інвентарної та селянської реформ 1847 та 1861 років. До наукового пошуку заохочувало й те, що в обласному державному архіві зберігалось кілька тисяч документальних справ, що відображали ці реформи і до переважної більшості яких на той час ще не торкалася рука дослідника.

Багаторічна копітка робота увінчалася успіхом. У 1966 році Петро Федорович успішно захистив дисертацію на тему: «Селянська реформа 1861 року на Поділлі», поданої на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук. У науковому дослідженні він вперше дослідив наділи селян за інвентарною реформою 1847–1848 років і за Селянською реформою 1861 року, вивчив 900 інвентарів та 900 уставних грамот, що зберігаються в державних архівах міст Кам'янці-Подільському, Києві та Житомирі. Аналіз Місцевого положення від 19 лютого 1861 р. для Київської, Подільської та Волинської губерній дозволив ученому ґрунтовно розкрити питання дострокового припинення тимчасовозобов'язаного стану селян Правобережної України, викуп землі, селянський рух у зв'язку з реформою 1861 року, особливості проведення реформи на Правобережній Україні порівняно з Лівобережною Україною і Росією [8, с. 7].

Нагромаджений автором у дисертації та наукових публікаціях значний фактичний матеріал і висновки про соціально-економічне та правове становище селян, про хід скасування кріпосного права та проведення аграрної реформи 1861 року в контексті регіональної специфіки були належно використані під час створення аналогічних дисертацій з історії інших земель України, а також наукових праць відомими ученими-дослідниками аграрного руху в Україні — початку ХХ століття (І. О. Гуржієм, М. Н. Лещенком, Д. М. Пойдою), широко впроваджені під час підготовки до друку тому «Історія міст і сіл УРСР. Хмельницька область» [8, с. 7].

Після захисту кандидатської дисертації П. Ф. Щербина залишає адвокатську діяльність і переходить працювати на історичний факультет Кам'янець-Подільського державного педагогічного інституту спочатку на посаду старшого викладача, а згодом доцента кафедри історії СРСР і УРСР й почав викладати цикл правових та історичних дисциплін. У цей період у житті й науковій діяльності Петра Федоровича спостерігається найбільш плідний період наукової творчості. Він приймає рішення дослідити й узагальнити в історико-правовому аспекті процеси формування й розвитку судочинства в Правобережній Україні з часів запровадження

магдебурзького і литовсько-польського права до судових реформ у Російській імперії 60-х років XIX ст. Упродовж десяти років вчений опрацював тисячі справ фондів центральних історичних архівів Ленінграда, Москви, Києва, державних обласних архівів Житомира, Рівного, Вінниці, Кам'янця-Подільського.

У його наукових працях широко використано пам'ятки права: Повне зібрання законів Російської імперії, «Права, по которым судится малороссийский народ», Судові Статути 1864 року. Науковець активно вивчав тогочасну періодику, мемуарну літературу — «Журнал министерства юстиции», «Судебная газета», щоденники Валуєва, Мілютіна, Нікітенка, Люблінського сейму 1596 року. Петро Федорович вперше ввів до наукового обігу нові архівні матеріали з історії судового права, зокрема відшукане у ЦДІА 74-томне видання «Дела о преобразовании судебной власти в России», яке стало важливим джерелом для істориків та юристів з вивчення права України та Росії [8, с. 9].

Восьмирічна наполеглива наукова праця Петра Федоровича увінчалася успіхом. У 1974 році побачила світ його фундаментальна монографія «Судебная реформа 1864 г. на Правобережной Украине», яка була видрукувана у видавництві Львівського державного університету імені Івана Франка. На той час це була перша наукова праця з історії судового права Правобережної України XIX ст. У ній автор глибоко і всебічно дослідив матеріали з історії судового устрою і судочинства Правобережної України, розкрив особливості запровадження російським самодержавством судової реформи в Україні. На унікальному фактичному матеріалі Хмельницького облдержархіву вчений дослідив відмінність та недоліки двох судових систем, які діяли на Правобережній Україні: польського та російського судочинства.

Результативні та плідні історико-правознавчі дослідження дозволили Петру Федоровичу Щербині блискуче захистити в 1977 році дисертацію «Судова система в Правобережній Україні наприкінці XVIII—XIX ст.», поданої на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук. У 1982 році йому було присвоєно вчене звання професора. Методика викладання Петра Федоровича зводилась до першочергового завдання — викладання складних правових категорій, і неоднозначних історичних фактів і процесів у простій, доступній, зрозумілій студентству формі. Його працелюбність, скрупульозність, аналітичний та гострий розум, енциклопедичні знання, феноменальна пам'ять принесли йому визнання та повагу серед колег та студентів інституту.

Лекції професора П. Ф. Щербини завжди були наповнені науковою глибиною матеріалу, доступністю та образністю викладу, вмінням захопити аудиторію та акцентувати її увагу, що є підтвердженням його таланту не просто як педагога, а справжнього психолога. Студенти різних поколінь й досі з великою повагою відгукуються про його лекції, які характеризувались не просто вільним викладом матеріалу, що був насичений яскравими фактами, промовистими подіями, але й глибокими зіставленнями та історичними паралелями. Його лекції вчили студентів думати та завжди давати оцінку суспільно-політичним подіям. Петро Федорович

прагнув завжди бути ближче до студентства, бути не тільки викладачем, а й наставником не тільки в обраній професії, а й в житті загалом. Однією із рис професора-педагога, як зазначає у спогадах Ю. А. Хоптяр, професор Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, було вміння неформального спілкування з студентами, що продовжувалося після знайомства, під час перерв, після занять та на засіданнях гуртка. І якщо між заняттями виникає студентський «рій» біля лекційної аудиторії, можна не сумніватись: у центрі уваги Петро Федорович [9, с. 27].

Ще однією чудовою рисою вченого було наполегливе прищеплення навичок наукової роботи студентам, формування в них стійкого потягу до дослідницької діяльності. Багато років він був організатором науково-дослідної роботи студентів. Науковий гурток, керівництво яким здійснював Петро Федорович, пройшло чимало студентів. Своїм гуртківцям та дипломникам він підшукував насамперед творчі теми з історії рідного краю, пов'язані з працею в архівах, з раритетною літературою. Під його керівництвом вони виконували наукові, курсові та дипломні роботи з історії та культури Поділля, а в подальшому назавжди пов'язали своє життя з наукою, захистивши кандидатські та докторські дисертації. Серед них професори Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка Л. В. Баженов, В. С. Степанков, І. В. Рибак та інші випускники історичного факультету, які стали гідними продовжувачами творчої праці свого вчителя. Загалом під керівництвом П. Ф. Щербини було виконано майже двадцять дипломних робіт, які в подальшому переросли в кандидатські дисертації [9, с. 16].

Свою багатогранну педагогічну діяльність Петро Федорович поєднував з активною науковою роботою, продовжуючи дослідження та з'ясовуючи незвідані в науці історико-правові аспекти минулого. Серед його публікацій варті уваги новизною вивчення книги «К вопросу о земле г. Каменец-Подольского в XIV–XVIII вв.», «Буржуазные реформы 60-х годов XIX в. на Правобережной Украине», статті про адміністративно-територіальний устрій Правобережної України та Поділля, про суд і судочинство на Поділлі у XVIII — першій половині XIX ст., про судові реформи 60–70-х років XIX ст. Подільського краю, про розправу царизму над революційними народниками та ін.

П. Ф. Щербина брав активну участь упродовж 30 років у роботі I–IX Подільських історико-краєзнавчих наукових конференцій, виступав членом редакційних колегій «Наукових праць» історичного факультету Кам'янець-Подільського педагогічного університету й інших наукових збірників з історії та культури Поділля [8, с. 8]. До свого 90-річного ювілею Петро Федорович підготував до друку курс своїх лекцій «Історія політичних і правових учень. Давній світ: Єгипет, Вавилон, Індія, Китай, Греція, Рим».

Із здобуттям Україною незалежності створились умови, які сприяли формуванню вищих навчальних закладів, що стали альтернативними у єдиній системі вищої освіти, сформованій у Радянському Союзі. Відкриття Хмельницького університету управління та права на теренах Подільського регіону було цілком логічним і відповідало нагальним потребам забез-

печення Хмельниччини юристами вищої кваліфікації для вирішення важливих питань правового обслуговування населення, укомплектування правознавцями судових та правоохоронних органів області.

У зв'язку з цим, у вересні 1992 року П. Ф. Щербина, як єдиний доктор юридичних наук в області, розпочав нову сторінку свого наукового та освітянського життя. Він дає згоду співдиректорам новоствореного вищого навчального закладу В. К. Андрушко та Л. І. Чорному долучитись до становлення в області юридичного вищого навчального закладу. Став першим штатним професором Хмельницького філіалу Одеського відкритого університету (нині — Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова), очоливши кафедру теорії та історії держави і права та вчену раду закладу вищої освіти. На кожному засіданні кафедри, вченої ради від нього надходили цікаві та конструктивні пропозиції з приводу вдосконалення навчального процесу.

П. Ф. Щербина викладав теорію держави і права, історію правових і політичних учень, був членом спеціалізованої вченої ради Національної академії Прикордонних військ України імені Богдана Хмельницького (нині — Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького). У той час фундаментальних підручників з права, теорії держави і права, історії правих та політичних вчень, як зазначає Л. І. Чорний, у навчальному закладі не було. Єдиною енциклопедією та джерелом інформації для студентів стали лекції П. Ф. Щербини. Лекції у нього були не просто цікаві, змістовна частина вражала всіх [9, с. 28].

Петро Федорович нагороджений медалями «За доблесний труд в Великой Отечественной войне 1941–1945 гг.», «Ветеран труда», «Тридцать лет Победы в Великой Отечественной войне 1941–1945 гг.», «Сорок лет Победы в Великой Отечественной войне 1941–1945 гг.», Почесним знаком «За отличные успехи в области высшего образования СССР» та багатьма грамотами Міністерства освіти, Хмельницької обласної державної адміністрації, Хмельницької обласної ради, ректоратів Кам'янець-Подільського педінституту та Хмельницького університету управління та права, а також грамотами організацій. Почесний доктор (DOCTOR HONOURIS CAUSA) Хмельницького університету управління та права.

Таким чином, уродженець Уссурійського краю Петро Федорович Щербина 57 років віддав педагогічній роботі у вищих навчальних закладах Хмельниччини. У листопаді 2001 року він відійшов у вічність, залишивши у наших серцях добру пам'ять про себе як видатного вчителя та блискучого педагога, як взірця для наслідування. Легенди про чуйну Людину, інтелігентного та життєрадісного Професора ще багато років будуть передаватися із покоління в покоління нашими студентами, які продовжують його справу.

Список використаних джерел

1. Юридична енциклопедія : в 6 т. / за ред. Ю. С. Шемпученка. Київ : «Укр. енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2004. Т. 6. 768 с.

2. Щербина Петро Федорович (1910–2001). *Наукова бібліотека Хмельницького національного університету*. URL : <https://bit.ly/2Rmpo47>.
3. Прокопчук В. С. Освіта на Дунаєвеччині: від перших шкіл — до суспільних знань. Дунаївці, Кам'янець-Подільський : Видавець ПП Зволейко Д. Г., 2018. 412 с.
4. Дайчман С. Відродження. *Ленінський шлях*. 1944. 30 червня. С. 2.
5. Щербина П. У відновлених школах. *Ленінський шлях*. 1944. 7 листопада. С. 3.
6. *Ленінський шлях*. 1944. 30 вересня. С. 3.
7. Щербина П. 54 000 карбованців готівкою. *Ленінський шлях*. 1944. 1 листопада. С. 2.
8. Винокур І. С., Баженов Л. В. Петро Федорович Щербина. *Щербина П. Ф. Вибрані праці (історико-правовий цикл)*. Хмельницький : Хмельницький університет управління та права, 2010. С. 7–9.
9. Спогади про Петра Федоровича Щербину. *Щербина П. Ф. Вибрані праці (історико-правовий цикл)*. Хмельницький : Хмельницький університет управління та права, 2010. 272 с.

Надійшла до редакції 01.02.2020

Leonid MISINKEVYCH

Leonid Yuzkov Khmelnytskyi University of Management and Law

The Remarkable Teacher and the Brilliant Pedagogue (to the 110th Anniversary of the Birth of Petro Shcherbyna)

This article tells about Shcherbyna's way of life and his main stages of political, scientific and social activities. In addition, a period of his education, a period of his profession life and military service is displayed as in pre-war and war years. The author describes Shcherbyna's pedagogical activity as specialist of district level when public education system was restored after liberation from fascist invaders in the Dunavtsi district of Khmelnytskyi. The circumstances of transition to work in higher education institutions of Kamianets-Podilskyi and his legal activity are clarified. Research work on the study of scientific sources from historical and legal aspects is revealed which was in Podolsk province to carry out peasant and inventory reforms in 1847 and 1861 years. The consequences of research and generalization of the legal aspect of the processes of formation and development of justice in Right-Bank Ukraine are evaluated when Magdeburg law and Lithuanian-Polish law on judicial reform in the Russian Empire in the 1960s had been introduced. Moreover, his multifaceted pedagogical activity at the Kamyanets-Podilskyi State Pedagogical University and his work at the newly created Khmelnytskyi University of Management and Law are being researched.

Keywords: *Petro Shcherbyna, Head of the District Department of Public Education, lawyer's activity, pedagogical and scientific activity, peasant and judicial reforms.*